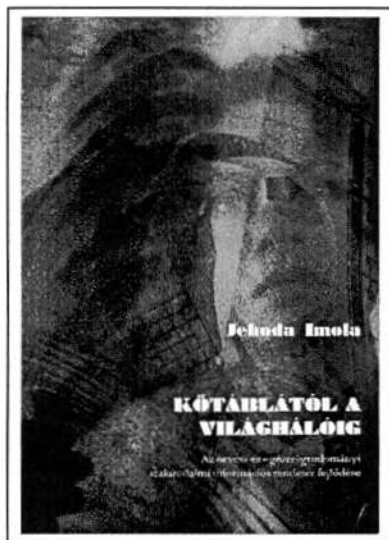

Beszámolók

Szemlék

Referátumok

Az orvos- és egészségtudományi szakirodalmi információs rendszer fejlődése

Kötéltárlat a világhálón : Az orvos- és egészségtudományi szakirodalmi információs rendszer fejlődése / Jehoda Imola. – Budapest : Semmelweis Egyetem Egészségügyi Főiskolai Kar, 2004. – 200 p. ISBN 963 7152 45 8

A könyv az orvos- és egészségtudomány könyvtári információs rendszerét tekinti át, felvázolva egyúttal fejlődéstörténetét is. Tiszteletre méltó és ambiciózus célt valósít meg ezzel a szerző, aki célközönségül egyszerűen az érdeklődő olvasót jelöli meg. Kár, hogy ennél pontosabban nem határozza meg, kinek is szánja könyvét. Talán magától értődőnek veszi, hogy ezt az alapos, a témát nagy részletességgel tárgyaló munkát sokan fogják olvasni. Olyan témáról van egyébként szó, amelyet idehaza nem mutattak be még ilyen átfogóan. A legutóbbi, említendő munka e témával kapcsolatban az az 1999-ben megjelent cikkgyűjtemény (*Könyvtárak 50 éve az egészségügy szolgálatában. Jubileumi emlékkönyv. Szerk. Freisinger Jenő. Budapest, Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetsége, 1999.*), amely már jellegénél fogva sem vehetkedhet egy monográfiával.

Ne felejtsük el, hogy *Jehoda Imola* az orvostudomány információs rendszerének nemcsak a történetével, hanem jelenével, sőt jövőjével foglalkozik. (A következőkben, külön említés nélkül, az orvostudomány mellé mindig oda fogjuk érteni az egészségtudományt is.) Kiinduló tétele: „A téma alapvető megközelítési módja a könyvtár információs rendszerként való kezelése, azaz a könyvtári tevékenység modellezése az információs rendszerek működési folyamata alapján” (p. 5.).

A könyv az orvostudományi információs szolgáltatás két előfeltétele köré csoportosul. Az első az *információforrások gyűjtése és tárolása*, a második az *információ formai és tartalmi feltárása*. Az első rész tehát – ahogy erre a szerző rámutat – az információs szolgáltatás történeti fejlődését figyelembe véve, a gyűjteményre, és annak gyűjtő-tároló helyére, a könyvtárra helyezi a hangsúlyt. Először az orvostudományi könyveket és könyvtárakat mutatja be a világban, majd idehaza, külön figyelmet és fejezetet szentelve annak a szerepnek, amelyet az orvos-egészségügyi könyvtárak a rendszerváltozástól napjainkig betöltöttek. Bár a történeti rész egyáltalán nem érdektelen, mégis emeljük ki azt az áttekintést, amelyet a kórházak, gyógyító intézmények könyvtáiról, majd a hazai gyógyszeripari könyvtárakról, valamint az egyetemek orvos- és egészségtudományi kari és centrumi könyvtáiról, az egészségügyi főiskolai képzést folytató karok könyvtáiról kapunk. A főként táblázatos adatokat és gyűjteményeket, szolgáltatásokat az előbbi típusonként bemutató áttekintés mellett mellékletben megtaláljuk itt az egészségügyi könyvtári ellátás területén érvényes fontosabb jogszabályok listáját is.

Az orvostudományi szakirodalom kétségkívül kiemelkedően fontos részét jelentik az időszaki kiadványok. Ezért örömdetes, hogy a szerző megrajzolja a külföldi, majd a magyar folyóiratok fejlődésének ívét. Az élő magyar folyóiratokról egy tipológiai összegezést kapunk: ebben egy-egy típus leírását, és

az adott típusba sorolható folyóiratok számát találhatjuk meg. Talán jó szolgálatot tett volna egy táblázat a címekről is. Egyet kell értenünk szerzővel abban, hogy a hazai orvostudományi információs rendszer bemutatása lehetetlen lenne az 1961-től 1992-ig folyamatosan megjelent *Az Orvosi Könyvtáros* című folyóirat cikkei nélkül, amelyekből érthető módon Jehoda Imola is (bevallottan) sokat merít.

A második rész a dokumentációs munka folyamatait és intézményeit mutatja be. A *dokumentáció* szót mintha mostanában ritkábban hallanánk, de nem kérdés, hogy – amint azt a szerző is megjelöli – szakbibliográfiákról, indexművekről, referáló lapokról, szemletanulmányokról stb. van itt szó. Emlékezzünk csak vissza! Ennek a résznek a szervező elve az információs szolgáltatás második előfeltétele, azaz a gyűjtött orvosi információk formai és tartalmi feltárása. A már említettek mellett a hagyományos és a gépi feldolgozás egymás mellett élése is kap egy fejezetet.

A harmadik rész a számítógépes információs szolgáltatások elméletével és gyakorlatával foglalkozik. Ahogy a dokumentációról is kevesebbet hallunk mostanában, úgy *Mihajlov és munkatársai* neve is régi, de rég nem hallott ismerősként tűnik fel a harmadik rész kapcsán, a bevezetésben. Mindenesetre ennek e résznek a középpontjában az integrált könyvtári rendszerek, az adatbázisok, az elektronikus folyóiratok, az elektronikus könyvek állnak. Ebben a fejlődésképben végigkövethetjük, ahogy (képletesen szólva) a *Medlarsból Medline* lett, majd a bibliográfiai adatbázisokból *Resource Centerek*. Az ehhez kapcsolódó fejezet témái különösen figyelemreméltóak. Megismerjük a könyvtári információs rendszerek alapvető jellemzőit, az adatmodelleket, az adatbázis-kezelő szoftverek tulajdonságait, az adatbázisok tervezésének folyamatát, valamint számos más fogalom mellett az orvostudomány és határterületei adatbázisait részletesen bemutató táblázatokat találunk itt. Ismereteket szerezhetünk a továbbiakban az elektronikus folyóiratokról, elektronikus könyvekről, valamint a gazdaságos használatukat segítő konzorciumokról is. Elektronikus dokumentumok először CD-ROM-on jelentek meg. A CD-

ROM szerepét aztán sok tekintetben átvette az internet, így messzemenően indokolt, hogy a negyedik rész a *világháló* kínálta lehetőségeket próbálja meg feltérképezni. A teljesség igénye nélkül teszi mindezt, hiszen a teljesség ezúttal lehetetlen. Inkább a fontosabb fogalmakat és eszközöket ismerjük meg ebben a részben, mintsem a forrásokat. Képet kapunk a keresésről, néhány webkereső jellemzőiről. Nyilvánvalóan nehéz időtálló forrásokat felmutatni a web illékony világában, a könyv egy jövőbeni, újabb kiadásában azonban feltétlenül jó lenne néhány, állandóságát már bizonyított, és sok szempontból minőséginek bizonyult forrást, pontosabban a jelenleg felsoroltaknál némileg több hasznos forrást bemutatni.

A befejező rész – a fejlődés eddigi állomásait figyelembe véve – a lehetséges *jövőbeli trendeket* vázolja fel. Ezek illusztrálására röviden bemutatja a 2002-ben megnyílt *Bibliotheca Alexandrina* projektet, amely az egykori alexandriai könyvtár modern, digitális utóda.

Összegezésül elmondhatjuk, hogy a könyvet nem csak az orvosi könyvtárosok forgathatják haszonnal. Ennek illusztrálására megemlíthetjük az első rész tudománymetriai fejezetét, amelyről eddig nem esett szó, de nyilvánvalóan általános érdeklődésre is számot tarthat. Terjedelme és részletessége természetesen – a könyv célját és terjedelmét is figyelembe véve – jóval kisebb, mint *Marton János* bibliometriai összefoglalásáé (*Marton János: Bibliometria. = Horváth Tibor–Papp István [szerk.]: Könyvtárosok kézikönyve. 1. Alapvetés. Budapest, Osiris, 1999. p. 83–147.*). Persze nem ez az egyetlen általános figyelmet érdemlő fejezet. Aligha kétséges tehát, hogy megérdemli a figyelmet, sőt a dicséretet ez a könyv. Bizonyosan kötelező irodalom válik majd mindenütt, ahol tanítják az információrendszerek történetét, legyen az önálló tárgy, vagy valamely tárgy része. Az orvostudományi információról szóló kurzusok és az orvosi könyvtárosok esetében ezt akár adottnak is vehetjük.

Koltay Tibor

(Szent István Egyetem Jászberényi Főiskolai Kar)

Szakértői keresés: hivatkozások a referáló adatbázisokban

Az indexelő/kivonatoló szolgálatok (indexing/abstracting services = I/A services) a hagyományos bibliográfiai adatok mellett egyre inkább ér-

téknövelt információkat is kínálnak: a szerző szerint az újonnan felvett jellemzők közül a citációk közlése kiemelkedő jelentőségű. Évtizedeken át az